

hiše, dočim kaže tipično prepletanje alpskih in sredozemskih elementov kobaridska niša, ki jo avtor tako plastično riše na str. 59. Tu naj dostavim še, da se je Mušič pri hiši sami bolj kot pri oblikah naselij izognil determinističnemu pogledu in pravilno podčrtal velik pomen, ki so ga pri izoblikovanju hišnih tipov poleg prilagoditev na narodo imela stara izročila, vplivi doseljencev, sosednjih pokrajin ter gospodarski in družbeni razvoj.

Drugi, v smislu naslova glavni del knjige (»Slovenska vas se preraja«) premotriiva praktične probleme obnove. Obravnavanje tu ni več direktno povezano z geografijo in etnografijo. S tem pa ni rečeno, da nas kot etnografov in geografov ne zanima. Nasprotno, vsa Mušičeva knjiga je ravno dokaz, kako morejo čisto znanstvena etnografska in geografska proučevanja dobro služiti praktičnim potrebam in kako so kratkovidni pogledi onih ozkih »praktikov«, ki smatrajo taka proučevanja za »igračkanje« ali jih označujejo celo kot »kabinetsko znanost«.

Ne moremo se seveda tu dotikati onih avtorjevih izvajanj, ki so izrazito tehničnega značaja. Lahko pa spregovorimo nekaj o splošnih problemih obnove, ki so v knjigi tako večje in nazorno nakazani. Utemeljeno je v polni meri avtorjevo opravičilo, da polaga v glavnem težišče le na obnovo domačij v okviru dosedanjih vasi, ker je to neposredno nujna in izvedljiva naloga obnove, in da manj govori o obnovi celotnih vasi ali celo o popolni preureditvi vasi po novih načelih, kar vse pač še ni stvar neposredne bodočnosti. Kljub temu je avtor na str. 140–150 posegel že precej daleč v bodoči razvoj naše vasi. Morda bi bilo zanimivo, če bi problem vendar zajel še na širše, podobno kot v prvem delu, kjer ne govori le o vaseh, temveč tudi o razloženih naseljih in samotnih kmetijah. Saj bi kazalo načeti vprašanje, kaj v bodoče z našimi samotnimi kmetijami, ki so ponekod tudi temeljito trpele in zahtevajo nedvomno drugačnega vidika pri obnovi. Tudi problem silne razdrobljenosti zemljišča, ki je tako lepo naznačen v prvem delu, bi moral v zvezi z obnovo priti v knjigi nekoliko do veljave. Vprašanje je n. pr., ali kaže res forsirati obnovo domačij v obliki »stegnjenega doma« tudi z ozirom na ozke parcele, kot to meni avtor (str. 87). Oblike obnovljenih kmečkih domov so tudi sicer problem zase. Knjiga sama včasih pri tem omahuje. Na str. 25 se bralec sprašuje, zakaj ne bi pri obnovi upoštevali gručastega doma, ko ga avtor slika kot obliko, tako modro prilagojeno terenu. Odgovor najde na str. 87, kjer izzveni avtorjevo mnenje drugače. Dvomi se vzbujajo tudi glede doma v obliki štirikotnika. Arh. Mušič je mnenja, da ga ne kaže jemati v poštev, ker je bil doslej na Slovenskem le malo razširjen. Ali je razlog tradicije dovolj tehten, da a priori zavržemo obliko, ki marsikje po svetu ustreza dovolj visoki stopnji v smotrnosti kmečkega gospodarstva?

Vsa ta in podobna vprašanja so le dokaz, kako raznolika in zapletena je načelna in podrobna problematika v obnovi našega podeželja. Reševali jo bodo ekonomisti, planerji, arhitekti, urbanisti. Etnografija in geografija pa jim moreta biti v tehtno pomoč.

Svetozar Hlešič

MATYÁS MURKO, ROZPRAVY Z OBORU SLOVANSKÉHO NÁRODOPISU. Práce slovanského ústavu v Praze. Svazek XXI. 1947, str. 340.

Med svojim štiridesetletnim znanstvenim delovanjem si je naš rojak Matija Murko pridobil sloves vodilnega poznavalca južnoslovanske ljudske epike. Danes je njegovo obsežno in mnogovrstno delo že toliko odmaknjeno od nas, da ga lahko presojamo v celoti. Kot filolog in literarni zgodovinar je Murko zelo vesten in temeljit delavec z obseznim poznanjem, ni pa oral ledine in odpiral bistveno novih pogledov. Pomembnejše pa so njegove folkloristične in etnografske študije, preko katerih ne bo mogel nihče, ki se bo v bodočnosti ukvarjal s temi problemi pri slovanskih narodih. Zato moremo biti hvaležni Slovanskemu inštitutu, ki je s to izdajo opravil delo, katerega bi se prej ali slej morali lotiti pri nas doma, seveda kakor po navadi z večdesetletno zakasnitvijo. Lepše in primernejše se ne bi mogel oddolžiti svojemu prvemu, dolgoletnemu predsedniku in sedanjemu častnemu članu.

Ze leta 1937 je Slovanski institut v Pragi izdal prvo knjigo izbranih Murkovih razprav s področja zgodovine slovanske filologije in književnosti. Drugi zvezek, ki pa je zamišljen kot samostojna celota in obsega izbor iz njegovih etnografskih študij v redakciji profesorja Jifija Horáka, je bil pripravljen za tisk že tik pred začetkom vojne, toda zaradi cenzurnih razmer na Češkem med nemško okupacijo razumljivo ni mogel iziti prej. Redaktor Jifi Horák je z avtorjevo odobritvijo izbral enajst razprav, sedem s področja srbske in hrvaške ljudske epike, dve o slovenski ljudski pesmi in dve primerjalni etnografski študiji. Glavni poudarek v izboru je na ljudski epiki. Redaktorju ni bilo toliko do tega, da prikaže razvoj Murkovega znanstvenega mišljenja; upošteval ni starejših razprav, napisanih pred prvo svetovno vojno, objavljenih v Sitzungsberichte in v Anzeiger-ju Dunajske Akademije v letih 1913 do 1914. Prav tako je najbrž zaradi obširnosti izpustil še najbolj celotno in zaključeno Murkovo delo s tega področja: »La poésie populaire épique en Yougoslavie au début de XXe siècle«, ki je izšla v Parizu leta 1929. Izbral pa je najvažnejše študije, v katerih je Murko objavljial izsledke svojih potovanj v letih 1924—32. Sem spadajo »Za ljudsko epiko po Jugoslaviji«, iz Češkoslovensko-Jihoslovenske Revue I, dalje »Pevke epskih pesmi v Dalmaciji«, CJR III, in »Hasanaginica z otoka Sipana«, Nova Evropa XXVIII. Deloma spadajo v to kategorijo tudi »Nove študije o jugoslovanski ljudski epiki« iz Neue Jahrbücher für das Klassische Altertum XXII. Ostale tri razprave se ne dotikajo neposredno Murkovih potovanj, so pa važne za dopolnilo Murkovih nazorov o ljudski epiki. Najstarejša po nastanku je »Srbskohrvaška ljudska poezija v nemški literaturi« iz Jagićevega Archiva XXVIII, ki je v jedru kritika disertacij Curčina in Lucerne, vsebuje pa toliko važnih podatkov in korektur, da je za dopolnilo Murkovih nazorov o epiki nujno potrebna. Metodično sta zanimivi tudi ostali dve: »Izvor ljudske pesmi Jakšići preizkušajo žene« iz Máchalovega Zbornika, v kateri je Murko dokaj prepričljivo podvomil v Vukovo znanstveno poštenost, in »Domovina Hasanaginice« iz Goethejevega Zbornika. Posrečeni izbor teh sedmih razprav dovolj verno podaja Murkove znanstvene poglede na snov in najvažnejše njegove samostojne ugotovitve, s katerimi je dopolnil in poglobil predmetno literaturo o ljudski epiki, ki se še do najnovejših časov ni do kraja otresla vseh romantičnih primesi in boleha, žal, še tolikokrat na znanstvenem diletantizmu. Ker so bile te razprave raztresene po deloma vsaj pri nas težje dostopnih revijah in zbornikih, je njihov ponatis tem važnejši sedaj pred izidom Murkovega življenjskega dela, obširne monografije o južno-slovanski ljudski epiki, katero je dokončal v letih med vojno in predložil za tisk, kakor naznanja prezidij Slovanskega instituta v kratkem predgovoru. Obenem pa je priredil tudi obširno gradivo, katerega je sam zbral na terenu na svojih potovanjih po jugu v letih 1924, 1927, 1930 in 1932. To je več let pred začetkom vojne napovedano in težko pričakovano delo bo dragocen prispevek naši folkloristiki, ki bo dostojno zaključilo epoho neorganiziranih, individualnih raziskovanj našega ljudskega blaga.

Murkove teze o ljudski epiki v najslošnejših obrisih ne potrebujejo kritike, ker so v strokovni literaturi že davno sprejete. Kljub stoletnemu izrednemu zanimanju vsega kulturnega sveta za epiko južnih Slovanov, so vendar raziskovalci pred njim opazili sorazmerno zelo malo o življenju ljudske pesmi in socialnih pogojih, v katerih se razvija. Ze na prvih potovanjih pred prvo svetovno vojno, ko je zapisoval pesmi na fonograf za arhiv dunajske akademije, je Murko opozoril znanstveni svet na silne razlike v dikciji teksta pri istem pevcu in isti pesmi, ki nastopijo, če pevec nekolikokrat ponovi pesem. Za teorijo epa je bilo to važno dognanje, ki je omajalo starejše nazore o okostenelosti izročila. Na kasnejših potovanjih se je zanimal za pevske šole in struje v posameznih pokrajinah. Dokazal je zmotnost starih nazorov o slepcih guslarjih in namesto starih delitev na srbsko in hrvaško ter prav tako na pravoslavno in mohamedansko ljudsko pesem, s katerimi so operirali starejši raziskovalci, izvedel razlikovanje med fevdalno in ljudsko poezijo, ki se prelivata med seboj. Za študij slovenske ljudske pesmi so še posebno važne njegove ugotovitve o ženski epiki v Dalmaciji

in Hrvaškem Primorju. Čeprav je ljudska pesem v zadnjih desetletjih propadala vedno bolj celo v najbolj odmaknjenih okrajih Bosne in Hercegovine, Sandžaka in Crne gore, je Murko vendarle zajel še obilo dragocenih podatkov, ki so prav tako kakor za našo domačo znanost važni tudi za razumevanje ljudske poezije pri narodih, kjer je že davno odmrila. Pokazal pa nam je obenem, koliko dragocenega gradiva more še vedno zbrati na terenu temeljito pripravljen in široko razgledan znanstvenik, ki se ne da zapeljati od predsodkov in zakoreninjene tradicije. Evropska kabinetna znanost se je že zdavnaj omejila samo na študij motivov, verza in na lov za analogijami, delo na terenu pa je prepuščala slučajnim zapisovalcem. Zato pa je imel Murko toliko več uspehov.

Studijam o srbski in hrvaški epiki sledita dve razpravi o slovenski ljudski pesmi, »Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z napevi«, prvič natisnjena v Etnologu III, in »Zgodovinska poročila v slovenskih narodnih pesmih« iz Casopisa za zgodovino in narodopisje XXXII. Prvo je urednik sprejel v izbor po vsej priliki zaradi njene aktualnosti, saj za onih pred prvo svetovno vojno zbranih 12.000 pesmi še danes ni gotovo, če bodo kdaj izšle, druga pa je važno dopolnilo stare Jagičeve »Gradje za slovinsku narodnu poeziju« (Rad XXXVII), ki ni upoštevala slovenskega materiala. Zadnji dve študiji: »Ruski prevod Apolonija Tirskega in Gest Romanorum«, Jagičev Archiv XIV ter najobširnejša v knjigi: »Grobovi kot mize« iz Meringerjevega časopisa Wörter und Sachen II, sta primerjalni, etnografsko-filološki. Tako široko zajetih in temeljitih obravnav ljudskega blaga, kakršna je zadnja, imamo v slovanskem svetu še malo.

Vse razprave v izboru so prevedene v češčino. Prevajalci (Věra Vrzalová in dr. Jan Svoboda iz nemščine, dr. Stanislav Petíra iz slovenščine, hrvaščine in deloma iz nemščine) so v redu izvršili svojo nalogo. Jezik je gladek in tekoč, pri primerjanju slovenskih predlog nisem nikjer ugotovil bistvenih pomanjkljivosti. Sicer pa je prevode pred tiskom skrbno pregledal in deloma popravil Murko sam. V celotnem izboru nekoliko motijo mesta, ki se v posameznih razpravah večkrat ponavljajo. To je razumljivo, saj je Murko objavljval svoje študije in poročila o ljudski epiki v različnih časih in deloma le za informacijo (članki iz Češkoslovensko-Jihoslovenské Revue). Toda v skupni knjižni izdaji, katero je pregledal avtor, bi ponavljanje moglo večkrat odpasti. Imensko kazalo na koncu knjige, katero je uredil dr. Stanislav Petíra, zvišuje strokovno uporabnost knjige, ki ne bo izgubila svoje cene tudi po izidu napovedane Murkove monografije o južnoslovenski epiki. Škoda je samo, da zaradi premajhne naklade (800 izvodov) izbor sam ne bo dosti bolj dostopen, kakor so originalni člankov, ki jih vsaj v ljubljanskih knjižnicah ni mogoče zbrati vseh. Pri današnji neurejenosti knjižne izmenjave so premajhne naklade strokovne literature pri slovanskih narodih tako pereč problem, da ga bo treba čimprej rešiti.

František Bezlaj

IVAN LOVRIC: BILJEŠKE O PUTU PO DALMACIJI OPATA ALBERTA FORTISA I ŽIVOT STANISLAVA SOCIĆICE. Zagreb, 1948. Izdavački zavod Jugoslovenske akademije.

Strogo naučno uzevši ovo ponovno izdanje Lovrićeva djela u hrvatskom prijevodu nesumnjivo može biti vrlo korisno. A bilo bi to još u većoj mjeri, kad bi uz njega bilo moguće dati i samo djelo Fortisovo, prema kome se dobrim dijelom kritički odnosi; ona oba čine cjelinu, koja ostaje nepotpuna za sve one, koji nemaju na dohvatu Fortisova »Viaggio in Dalmazia« ma u kojem izdanju odnosno jeziku a bila bi nepotpuna isto tako i onda, kad bi se bilo ponovno izdalo samo djelo Fortisovo bez Lovrićeva. Idealno bi bilo dakako proširiti to i na »Sermone parentico« Petra Selamera pa »Notizie« Nutrizia-Grisogona, koja manje više sva čine neki uži, vrlo značajan krug dalmatinske literature 18. stolj. Ipak je učinjen očito kompromis bar toliko da su ovdje kao ilustracije reproducirani neki bakrorezi i karta djela Dalmacije iz Fortisova djela pa njegova posveta »Viaggia« i tekst »Hasanaginice« u izvornom pravopisu. Izdanjem obaju djela uporedo bilo bi omogućeno širem krugu vrlo instruktivno poredjenje: mogle bi se pratiti omaške i zablude Lovrića na jednoj strani, koji katkada mladenački